

OSLO OG OMLAND
FRILUFTSRÅD

Oslo, 26. januar 2022

Vann- og avløpsetaten

E-post: postmottak@vav.oslo.kommune.no

Deres ref.: 17/13692-27 - Tharan Åse Fergus

Høring - Styringsdokument for gjenåpning av bekker og elver i Oslo kommune

Det vises til etatens brev av 11.11.2021.

Vi har med stor interesse lest høringsutkastet. Hovedinntrykket er at dette er et godt dokument som kan gi mål og retning for Oslo kommunes viktige arbeid med gjenåpning av elver og bekker.

Samtidig er det tilsynelatende et mindre forpliktende dokument enn versjonen av september 2015 var. Dokumentet fremstår som mindre ambisiøst, selv om det neppe er ment slik. Jf. ikke minst at det nye styringsdokumentet «angir mål og krav til arbeidet med gjenåpning av bekker og elver» (s. 3), mens det gamle styringsdokumentet «angir prinsipper og prioriteringskriterier for gjenåpningsarbeidet» (s. 1) og inneholder ei «Liste over prioriterte vassdrag for gjenåpning» (vedlegg A).

Innledende merknader

Oslo har en unik og gunstig beliggenhet: Byggesonen ligger omkranset av beskyttende grønne åser mot nord, øst og vest. Bylandskapet faller rolig ned mot fjorden i sør. I dette vakre landskapet har ti hovedvassdrag med sidebekker sine naturskapte løp, fra vannene og kildene i marka. Ni av dem finner sin vei ned mot fjorden i Oslo kommune. De ligger som en vifte i det store landskapsbildet. Øst i byen har vi Ellingsrudelva som finner sin vei nordøstover og ut i Øyeren, samt Østensjøvannet naturreservat med sitt nett av bekker.

Disse vassdragene, der de er åpne og tilgjengelige, gir oss naturlige, frodige langstrakte parker som følger det historiske bylandskapet. Turveier som følger vassdragene, gir oss myke ferdselsårer gjennom byggesonen.

Vann gir velvære, opplevelse, vannet åpner alle sansene: Vi ser vann som speiler himmel og vegetasjon, vi hører rolig sildrende vann og lyden av heftige fossefall, vi kan gå ned til breddene og kjenne på eller kanskje bade i vannet, vi kan lukte om vannet er friskt. Men: For at vi skal kunne ha full glede av åpent vann, må vannkvaliteten være god.

Likevel – elvene og bekkene er under kontinuerlig press, særlig av utbyggingsinteresser. Vi ser at politikere, til tross for sine uttalte gode intensjoner, stadig lar utbyggerinteressene få igjennom prosjekter som bryter avstandsgrensene som skal beskytte vassdragene. Tydelige råd og motstand fra faglige etater, kunnskapsmiljøer, bydeler og befolkning settes til side. Derfor er det fremdeles kritisk nødvendig med økt bevissthet og kunnskap.

Covid 19-pandemien har gitt oss nye, sterke bevis på at folk trenger frodige, romslige, robuste og frie arealer til å bevege seg i. Folkehelseperspektivet har, som mange ganger opp gjennom historien, vist at en by er avhengig av den helsebringende kombinasjonen av åpne arealer, frodig vegetasjon og friskt vann. Folk har strømmet til marka, til vassdrag, til parker og til fjorden.

Klimaet har de siste årene gitt mer uforutsigbart. Lange, hete tørkeperioder og plutselige hendelser med styrtregn og flom. Vi må bygge opp et robust bymiljø som tåler disse variasjonene. Håndtering av vannet blitt helt sentralt i dette arbeidet.

For å bevare og styrke Oslos blågrønne karakter må arbeidet med gjenåpning av elver og bekker være et premiss ved all byutvikling, det må intensiveres og få større politisk gjennomslagskraft.

Tilrettelegging for biologisk mangfold

Det er positivt og viktig at ett av målene med å gjenåpne bekker i Oslo er å legge godt til rette for gode økologiske forhold i byen som gjør at et rikt plante- og dyreliv trives og får utvikle seg i og langs vassdragene».

Når muligheten byr seg

Høringsdokumentet tydeliggjør at de aller fleste prosjektene blir mulige å gjennomføre fordi det skal skje annen byutvikling på stedet der elva eller bekken er lukket. Et godt eksempel som nevnes i dokumentet, er gjenåpning av Hovinbekken på Ensjø. Her så man at det var mulighet for å gjenåpne Hovinbekken gjennom området da man skulle transformere området «fra bilby til boligby».

Vi er enig i at i mange tilfeller er dette eneste realistiske framgangsmåte. Finansiering gjennom rekkefølgebestemmelser og utbyggingsavtaler sparer kommunen for store kostnader.

Ulempen ved denne måten å arbeide på, er at det politiske styringssystemet lett kan miste det politiske ansvaret. Manglende reguleringsplanarbeid for et område blir et selvstendig politisk argument for at det ikke er mulig å gjenåpne. Det politiske initiativet kan svekkes.

Styringsdokumentet bør drøfte hvordan en skal kunne unngå at store og viktige gjenåpningsprosjekter skyves ut i tid av økonomiske årsaker, og kanskje aldri blir realisert fordi området langs elve- eller bekkestrengen ikke egner seg for byutvikling. Dokumentet bør synliggjøre at politikerne må bevilge langt større midler enn i dag for å sikre gjenåpning av nøkkelstrekninger og for å få tilstrekkelig fremdrift i det viktige gjenåpningsarbeidet.

Utfordringen blir å ansvarliggjøre det politiske systemet gjennom å reise viktige debatter om prioriteringer og tidsplaner. Her kan bydelene og Oslos friluftslivs- og miljøorganisasjoner bidra.

Det er på ingen måte tilstrekkelig at allmennheten gis mulighet til å kommentere prioriteringene én gang hvert fjerde år, i forbindelse med revisjonen av arealdelen av kommuneplanen. (Denne gangen går det til og med minst åtte år, jf. at forslaget til gjeldende arealdel av kommuneplanen ble lagt ut på høring i 2014, samtidig som forslaget til ny arealdel ennå ikke er lagt ut til offentlig ettersyn.) Da drukner lett elve- og bekkåpningene i den store mengden av andre viktige grep i kommuneplanen.

Utforming, materialbruk og dimensjonering av gjenåpnede elver og bekker

Høringsdokumentet har en god gjennomgang av disse problemstillingene i punkt 10, og presiserer at når vi gjenåpner elver og bekker i Oslo, skal vi etablere naturlige bekkeløp, så langt det er mulig, og med brede og rause grøntsoner med viktig kantvegetasjon og grønne korridorer på begge sider. Fortrinnsvis bør elver og bekker også gjenåpnes i sine historiske løp.

Delvis eller full vannføring?

Hovinbekken er vellykket gjenåpnet over Ensjø og Jordal, men bekken er ikke åpnet med full vannføring. Vi etterlyser en drøfting i dokumentets punkt 3 av argumentene for å velge full eller bare delvis vannføring i gjenåpningsprosjekter.

Turveier

Gode og sammenhengende turveier er en forutsetning for at mange kommer seg ut på tur. Fortsatt mangler *sammenhengende* turveier langs flere av våre hovedvassdrag og viktige sidebekker. Dette arbeidet trenger økt fokus. Gjenåpning av lukkede elve- og bekkestrekninger og opparbeidelse av sammenhengende turveier og gode grøntområder vil glede byens befolkning og bedre folkehelsen.

Fisk og fiske

Vi er glade for at høringsdokumentet nevner viktigheten av å legge til rette for fisk i gjenåpnede bekker. Flertallet av byelvene har nå anadrom fisk og samtlige vassdrag har også fisk ovenfor anadrome strekninger. Dette tror vi er ganske unikt for storbyer.

Selv om det ikke er tema for dette høringsdokumentet, benytter vi anledningen til å nevne at Oslo kommunes fiskeregler er ganske uklare, bortsett fra for de tre lakseførende elvene.

Vannkvaliteten er dessverre altfor dårlig i noen områder, spesielt gjelder dette Alnaelva.

Prioriterte gjenåpningsprosjekter

Styringsdokumentet fra 2015 inneholdt en liste over konkrete lukkede strekninger med poengsum som anga den betydning gjenåpning av strekningen ville ha for å oppnå målet for gjenåpning.

I stedet for å forbedre kriteriene for poengtildeling som grunnlag for prioritering av gjenåpningsprosjekter, har den tverretatlige gruppen for gjenåpning av vassdrag nå rett og slett valgt å fjerne vedlegg A, «Liste over prioriterte vassdrag for gjenåpning», fra styringsdokumentet. Dermed blir det umulig for alle andre å ettergå etatens prioritering av, og argumentasjon for å velge, bestemte gjenåpningsprosjekter.

Selv om en har forlatt den opprinnelige tanken om å revidere styringsdokumentet årlig, bør dokumentet fortsatt ha ei liste over prioriterte vassdrag for gjenåpning.

Vi benytter her anledningen til å peke på noen større gjenåpningsprosjekter som trenger fokus fra de aktuelle etatene hvis gjenåpning skal bli mulig. Vi må løfte blikket over aktuelle byutviklingsplansaker og peke på hva som er mulig og ønskelig.

- Akerselva

Akerselva miljøpark er et av Oslos flotteste byrom og en populær turistattraksjon. Men elveparken skjemmes av at elva ligger i kulvert under Galleri Oslo og sporområdet på Oslo S.

Nøkkelen til en god byutvikling i dette området er å rive Galleri Oslo, rive Nylandsveien fra Hausmanns bru til Dronning Eufemias gate og gjenåpne Akerselva fra Vaterlandsparken til nordsiden av sporområdet og fra sørsiden av sporområdet til Dronning Eufemias gate.

I tilknytning til Bymiljøetatens arbeid med KVVU Nylandsveien og Schweigaards gate har Galleri Oslo Utvikling dokumentert at Akerselva vil kunne åpnes i full bredde på hele strekningen fra Vaterlandsparken til nordsiden av sporområdet på Oslo S, selv om man i en første fase skulle velge å beholde Nylandsveien på strekningen fra

Dronning Eufemias gate til Biskop Gunnerus' gate. Nylandsveien vil da måtte rampes sørfra ned i Biskop Gunnerus' gate på vestsiden av Akerselva når dagens to ramper nordfra rives.

- Torshovbekken

Byens ti hovedvassdrag har mange sidebekker. Den av sidebekkene som kanskje er aller viktigst å gjenåpne, er Torshovbekken. Bekken er i dag lukket i byggesonen, på den 5 km lange strekningen fra Grefsenåsen til bekken renner ut i Akerselva ved Nybrua. Det aller meste av bekken kan gjenåpnes gjennom friområder og store parkområder som Muselunden, Torshovdalen og Sofienbergparken.

At Torshovbekken, i likhet med mange andre lukkede bekker i byggesonen, går i felles ledning med spillvann (AF-ledning), bør ikke stoppe en realisering av dette viktige gjenåpningsprosjektet. En bør fremskynde en separering av hele eller deler av avløpsnettets langs Torshovbekken slik at mesteparten av overvannet/bekkevannet ledes til den gjenåpnede bekken og ikke lenger belaster avløpsnettets.

Det er i så henseende løfterikt at styringsdokumentet har valgt å ta med effektmålet «Gjenåpningen er en del av separeringen av avløpsnettets», med indikatoren «Antall kvm flate som tidligere var koblet til avløpsnettets, som nå er koblet til bekk», som ett av flere effektmål i tabell 3 (s. 36).

Styringsdokumentet bør eksplisitt drøfte hvordan gjenåpning best kan sikres for bekkestrekninger der vannet i dag går i AF-ledninger, og løfte fram flere slike gjenåpningsprosjekter. Da elve- og bekkestrekninger ble kartlagt og vurdert for gjenåpning i arbeidet med Grøntplan for Oslo, valgte en å ikke inkludere AF-partier i arbeidet. Av den grunn ble ingen elve- og bekkestrekninger i AF-ledninger lagt inn på temakart T7 for blågrønn struktur i byggesonen da Kommuneplan 2015 ble vedtatt. Dette bør det gjøres noe med i arbeidet med arealdelen av den nye kommuneplanen.

- Hovinbekken over Økern

Til glede for lokalbefolkningen og mange turgåere er Hovinbekken gjenåpnet og får vise seg fram i Bjerkedalen, på Hasle, gjennom Ensjøbyen, gjennom nyåpnet aktivitetspark på Jordal og snart gjennom Klosterenga. Alle hjerter gleder seg.

Men i ca. en kilometers lengde, fra Risløkka i nord til Tennisdammene på Hasle i sør, ligger Hovinbekken stadig skjult i dypet. Dagens kulvert krysser både T-banelinjer, Ring 3 og annen infrastruktur.

Gjenåpning er vanskelig, men ikke umulig. Gjenåpning vil binde Økern sammen med Bjerkedalen og Risløkka i nord og Ensjø, Jordal og Klosterenga i sør. Turveien langs Hovinbekken vil bli en attraktiv mulighet for byens turgåere med mange naturopplevelser i et urbant bybilde.

- Gjenåpning av Hovinbekken ut til strandlinja i middelalderen

Byen under Eikaberg var en by omgitt av vann, avgrenset av Bjørvika mot vest, Alna mot sørøst og Hovinbekken mot nord. Det er følgelig svært viktig at Hovinbekken

gjenåpnes i sin historiske trasé også fra Klosterenga videre ut til strandlinja i middelalderen slik at Oslo middelalderby kan gjenskapes på en best mulig måte. For Hovinbakkens del vil det si ut til Schweigaards gate 41–49 hvor det bør etableres et lite vannspeil ved bekkeoset.

Oslo Elveforum har i en årrekke påpekt viktigheten av dette. Det er derfor sterkt gledelig at PBE i januar 2022 har varslet at etaten vil utarbeide et eget planalternativ til offentlig ettersyn for busstomta til Bane NOR Eiendom i Schweigaards gate, der «hovedhensikten er å sikre gjenåpning av Hovinbekken gjennom en nabolagspark» (PBE-sak 201615016-115/1). PBE viser her bl.a. til rapporten «Teknisk utredning gjenåpning Hovinbekken», utarbeidet av Asplan Viak for BYM i 2021, der bekken foreslås gjenåpnet fra Klosterenga til busstomta.

- Alna til vannspeilet

I likhet med Oslo bystyre (2013) mener vi at Alna bør gjenåpnes fra Kværnerbyen til vannspeilet i Middelalderparken, med en sammenhengende turvei i hele elvas lengde. Bedres vannkvaliteten i elva, jf. bystyrets ønske om at Alna skal miljøoppgraderes for å sikre biologisk mangfold og god vannkvalitet, vil dette også gi bedre vannkvalitet i vannspeilet.

Gjenåpningen av Alna fra Geitabru til vannspeilet ble lagt inn på landskapsplanen for Middelalderparken som PBE godkjente i 2016. Bane NOR har nå nabovarslet at de vil rammesøke byggingen av traue for Alna langs Saxegaarden, over de fire sporene i Klypen og ut i Middelaldervannspeilet.

I likhet med våre organisasjoner og BYM ønsker PBE «at det legges til rette for en fremtidig løsning som tillater mulig fiskevandring opp Bispekilen fra sjøen, til vannspeilet i Middelalderparken og videre opp til Alnaelva» (PBE-sak 201910138-7, s. 16). Selv om Bjørvika Infrastruktur ikke selv skal bygge fisketrapp innerst i Bispekilen, har de følgelig prosjektert ei fisketrapp som enkelt kan bygges på et senere tidspunkt (etter at Bispekilen er ferdigstilt) «uten at det kreves ombygging av hovedkonstruksjoner». Laks og sjøørret vil da igjen kunne vandre opp Alnaelva.

- Frognerelva

Vi ser på det kommunale planarbeidet med områderegulering for Skøyen som en historisk mulighet til å ta viktige grep med hensyn til bydelens blågrønne struktur. En gjenåpning av Frognerelvas nedre del gjør det mulig å etablere en sammenhengende turveiforbindelse mellom Frognerparken og Frognerkilen.

Forslaget til områderegulering for Skøyen kom omtrent samtidig med et planforslag for Majorstuen knutepunkt. Nærmere halvparten av sporområdet ved T-banestasjonen er tenkt benyttet til park, med Frognerelva gjenåpnet over området.

Det er også presentert forslag om tunnel mellom Majorstua og Blindern T-banestasjon. Dette muliggjør en gjenåpning av elva også i Frøen-området.

Med gjenåpninger på Skøyen, Majorstua og Frøen vil Frognerelva kunne bli en felles attraksjon og et viktig bindeledd mellom bydelene vest i Oslo. Vår visjon er en sammenhengende turvei langs et åpent vassdrag – fra Frognerkilen til Sognsvann.

Disse prosjektene bør prioriteres høyt.

Vi ser fram til videre samarbeid.

Med vennlig hilsen

For Oslo og Omland Friluftsråd
Hans-Petter Aas

For Oslo Elveforum
Per Østvold